

Skötselplan för Ormsjöbergens naturreservat

Innehållsförteckning

BESKRIVNINGSDDEL.....	1
1. Syfte med reservatet	1
2. Beskrivning.....	2
2.1 Uppgifter om reservatet.....	2
2.2 Historisk och nuvarande markanvändning	2
2.3 Områdets bevarandevärden	3
2.4 Källförteckning	6
PLANDEL	6
3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	6
4. Friluftsliv.....	7
5. Uppföljning	7
5.1 Uppföljning av bevarandemål	7
5.2 Uppföljning av skötselåtgärder	7
6. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder.....	7
7. Skötselplanekarta	8

BESKRIVNINGSDDEL

1. Syfte med reservatet

Syftet med reservatet är att:

- Bevara de värdefulla livsmiljöerna västlig taiga, skogbevuxen myr och dystrofa sjöar, samt de typiska växt- och djursamhällen som är karakteristiska för dessa livsmiljöer i gynnsamt tillstånd.
- Strukturer som gamla träd och död ved skall förekomma i för livsmiljöerna gynnsam omfattning. Typiska arter, som t.ex. talticka och liten spiklav, skall ha gynnsamt tillstånd, liksom de rödlistade arterna som är hittat i området.
- Friluftsliv som grundar sig på allemansrätten skall kunna bedrivas i hela reservatet, och besökare skall kunna se och uppleva områdets typiska livsmiljöer och arter.

2. Beskrivning

2.1 Uppgifter om reservatet

Objektnummer	04-02-103
Län	Södermanland
Kommun	Katrineholm
Församling/socken	Floda
Areal	54,9 ha, varav land 50,0 ha
ID-punkt	x = 6563537, y = 1534854
Markslag och naturtyper Skogsmark - Tallskog - Barrblandskog - Granskog Våtmark - Skogbevuxen myr Vatten Övrigt (anlägg) TOTALAREAL Naturtyper - Natura 2000 Västlig taiga (9010) Skogbevuxen myr (91D0) Dystrofa sjöar (3160)	48,8 ha, varav ca 41,5 ha produktiv Ca 28 ha Ca 18 ha Ca 1 ha Ca 2 ha 4,9 ha Ca 0,5 ha 54,9 ha 42 ha 2 ha 0,7 ha
Prioriterade bevarandevärden Markslag Naturtyper (N2000) Strukturer (landskapselement) Växt- och djursamhällen	Skogsmark Västlig taiga, skogbevuxen myr, dystrofa sjöar och småvatten Gamla och döda barrträd Vedinsekter, vedsvampar

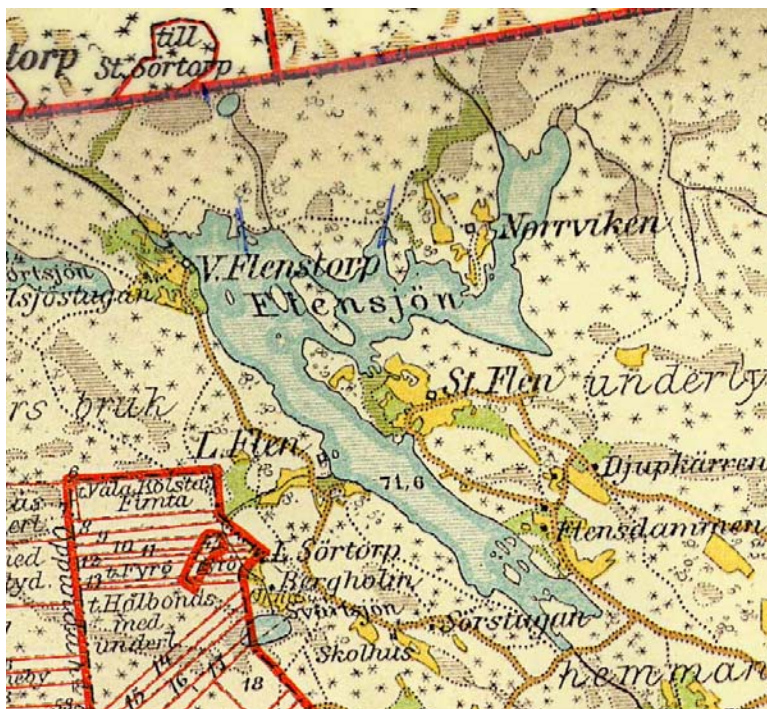
2.2 Historisk och nuvarande markanvändning

Ormsjöbergen når cirka hundra meter över havet. Bo- och fyndplatser har upptäckts på höjder mellan 70 och 80 m över havet i omgivningarna som ansluter till Ormsjöbergen, men efter vad man vet i dag, så koloniserades denna skogsbygd först under medeltiden.

Ormsjöbergen ligger på en kronoallmänning (ägd av kronan) som bruket (Hällefors) fick nyttja. Hällefors bruk grundades i mitten av 1600-talet för att anlägga ett styckgjuteri och ta upp ett malmstreck på kronoallmänningen. Hela landskapet påverkades av bruket och vad angår skogarna så nyttjades de hårt bland annat för bränsle och kolning. Bruket hade sin storhetstid på 1800-talet. År 1905 upphör fideikommisset och nu avstyckades och försålades skogsegendomar och lantbruk som tillhörde bruket. År 1925 kom marken som ingår i reservatet i nuvarande ägares ägor.

I en karta från år 1713 beskrivs skogen som hårt nyttjad. I reservatet ingår även delar av det som då var inägor till omgivande gårdar. Hundra år senare, år 1813, beskrivs delar av reservatet i väster som "afgölad mark" (svedjad) och av stenig och bergig karaktär.

På häradskartan som tillkom kring förra sekelskiftet är tolkningen att landskapet inom reservatet hade inslag av en hel del lövträd och barrträd (Figur 1). Från Ormsjön går en mosse ned till Flensjön. En hel del äng fodrades eftersom ett behov av dragare fanns för bland annat frakt av malm och kol. Gårdarna kring Flensjön beskrivs som underlydande Hällefors bruk.

Figur 1. Utsnitt ur häradskartan från år 1904. Kartlagd år 1898-99.

(*) = Barrträd, (o) = lövträd, grönt (mörk grått) = ängsmark, stripigt grönt = sankäng, gult (ljus grått) = åkermark.

Fram in på 1930-talet fick betesdjuren gå på skogen. Under andra världskriget höggs en del så kallad kastved (brännved) i skogen vilken lades vid Västra Flen. Kolning skedde även under andra världskriget. På äldre ekonomen, från 1950-talet, kan man se att skogen, speciellt i öster var mycket öppen. All åkermark har nu försvunnit kring sjön och även en del gårdar.

I slutet av 1980-talet genomfördes en huggning i området och då togs cirka 80 stycken frötallar bort vilka hade en ålder av cirka 350 år. En hel del lämnades även. En huggning har även gjorts under 1990-talet. På 1960- 1970-talen förbättrades skogsvägen som går in i naturreservatet, en förlängning gjorde år 1997 då en gallring av skogen gjordes (i norr). Området hyser såväl körspår som stubbar av huggning av varierad ålder.

2.3 Områdets bevarandevärden

2.3.1 Biologiska värden

Det är skogsmarken som hyser de högsta naturvärdena i reservatet. Den mest utpräglade naturskogen finner vi på själva Ormsjöbergen i nordost, en höjdplatå med gammal hållmarkstallskog med omväxlande bergimpediment och produktiva stråkar. Här finns inslag av mycket gamla tallöverståndare med pansarbark, troligen över tre hundra år gamla. Döda tallar förekommer allmänt till sparsamt som torrakor, torrträd, högstubbar och lågor i olika nedbrytningsstadier. Andra värdefulla strukturer i skogsmiljön är spärrgreniga grova träd, gammal tall med brandljud, träd med rovfågelbo, gamla tallar med bohål och hackmärken, döda granar, samt block med mossfällor. Tallstubbar med upp till sex brandljud har påträffats. De gamla/döda granarna i området hyser många hänsynskrävande vedinsekter. Buskskiktet är sparsamt och även fältskiktet är artfattigt med exempelvis pors, lingon, blåbär och ljung. Bottenskiktet domineras av lavar som renlav, pigglav, fönsterlav m.fl. och vanliga skogsmossor.

Från stranden av Flensjön och upp mot änden på skogsbilvägen växer ett stråk med äldre barrskog, dels av tall-, dels av grandominans. En del träd är minst tvåhundra år gamla. Inslag finns av sälg, ek, asp och vårtbjörk. Skogen är orörd sedan 1940-talet och här finns en hel del lågor i olika nedbrytningsstadier. I övrigt finns det också högstubbar, torrträd, döende träd, naturliga stubbar, bergväggar och träd med rovfågelbo. I glesare partier växer enbuskar och även hassel. Dominerande vegetationstyp är blåbärstyp och fältskiktet består i huvudsak av bärris och ljung samt här och var av mattlummer, grönpýrola m.fl. Bottenskitet domineras av vanliga bladmossor. Kring Ormsjön dominerar mogen tallskog med enstaka inslag av gamla och döda träd. Den resterande skogsarealen består främst av medelålders till mogen barrblandskog och tallskog. Några små skogsbevuxna myrar ingår med sentväxande tall, björk och al. Reservatet är i stort sätt omgivet av ungskog.

Ormsjöbergen hyser ett tiotal regionalt och nationellt skyddsvärda vedinsekter, bland annat raggbock, bronsbjörn, reliktbock och skrovlig flatbagge (tabell 1). Fynden av raggbock och fuktbaggen *Cryptophagus quercinus* pekar på områdets mycket höga tallvärden. Raggbock tycks ha en stark population i trakten och arten är även påträffad i lågor på hyggen utanför reservatet. Det är därför viktigt att ta ett helhetsgrepp på hela skogslandskapet om man skall skydda arten. Bronshjörnet är sällsynt och förekommer endast i långsamt växande naturskogsbestånd. Nästan samtliga av de rödlistade arterna gynnas av solexponering vilket det är viktigt att ta hänsyn till vid skötseln av området. En del av insekterna är även störningsgynnade, t.ex. är de tre tallevande skalbaggar raggbock, reliktbock och skrovlig flatbagge alla mycket brandgynnade.

Den intressantaste lavfloran är främst knuten till bergbranterna, men också de gamla tallstubbarna/torrakorna är värdefulla. Även om rödlistade lavar saknas är bergbranterna rika på mindre vanliga lavar. *Scoliosporium curvatum* är ny för Södermanland och hittades på gran i våtmark. I övrigt har man funnit några signalarter av svampar och kärlväxter, bl.a. talticka, vedticka, grovticka, dropptaggsvamp, grönpýrola och knärot. Av intressanta fåglar har noterats den rödlistade nattskärren samt tofsmes. Bon av spillkråka finns i några tallar och det är troligt att både tjäder och orre lever i området och använder olika delar till födosök och skydd under årets olika faser. På en av de små öarna häckar sedan många år fiskgjuse.

Observera att Tabell 1 inte ska ses som en fullständig förteckning.

Tabell 1. Rödlistade arter, signalarter samt andra skyddsvärda arter registrerat i objektet. Notera att tabellen bygger på inventeringarna som finns i källförteckningen. Rödlistekategori följer Gärdenfors, U. (ed.) 2000. *Rödlistade arter i Sverige 2000*. ArtDatabanken, SLU, Uppsala. (VU) = sårbar, (NT) = missgynnad. För insekter anger siffrorna antal individer i fällor om ej annat är angett. (S) = signalart enligt Skogsstyrelsen.

Svenskt namn	Latinskt namn	Rödlistad/ signalart	Notering
Grönpýrola	<i>Pyrola chlorantha</i>	S	
Knärot	<i>Goodyera repens</i>	S	
Blåmossa	<i>Leucobryum glaucum</i>	S	Svag signalart
Långflikmossa	<i>Nowellia curvifolia</i>	S	
Blomkålsvamp	<i>Sparassis crispa</i>	S	
Dropptaggsvamp	<i>Hydnellum ferrugineum</i>	S	
Druvfingersvamp	<i>Ramaria botrytis</i>	S	
Fjälltaggsvampar	<i>Sarcodon spp.</i>	S	
Grovticka	<i>Phaeolus schweinitzii</i>	S	
Korallfingersvamp	<i>Ramaria subg ramaria</i>	S	
Korktaggsvampar	<i>Hydnellum spp.</i>	S	
Rävticka	<i>Inonotus rheades</i>	S	
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	S	
Vedticka	<i>Phellinus viticola</i>	S	

Svenskt namn	Latinskt namn	Rödlistad/ signalart	Notering
Citronellav	<i>Arthrorhaphis citrinella</i>		få fynd i länet
Liten spiklav	<i>Calicium parvum</i>	S	sparsamt
Långskaftad ärgspik	<i>Microcalicium arenarium</i>	f.d. rödlistad	
Grynig blåslav	<i>Hypogymnia farinacea</i>	f.d. S	spridd-rikligt
Knotterlav	<i>Trapeliopsis pseudogranulosa</i>		få fynd i länet
Kortskaftad ärgspik	<i>Microcalicium ahlneri</i>	S	sparsamt
Mjölilig knopplav	<i>Biatora gyrophorica</i>	f.d. S	sparsamt
Skriftlav	<i>Graphis scripta</i>	f.d. S	sparsamt på hassel
Ärgspik	<i>Micocalicium disseminatum</i>		sparsamt
-	<i>Lecanora hypoptella</i>		få fynd i länet
-	<i>Lecanora phaeostigma</i>		få fynd i länet
-	<i>Micarea leprosula</i>		få fynd i länet, stor förekomst
-	<i>Micarea lignaria</i>		få fynd i länet, stor förekomst
-	<i>Scoliciosporum curvatum</i>		ny för länet
Skrovlig flatbagge	<i>Calitys scabra</i>	VU	2
Raggbock	<i>Tragosoma depsarium</i>	VU	> 5 lågor
Reliktbock	<i>Nothorina punctata</i>	VU	3 träd
Tallfjällknäppare	<i>Lacon conspersus</i>	NT	2
Stekelbock	<i>Necydalis major</i>	NT	1 träd
Bronshjon	<i>Callidium coriaceum</i>	NT	10
Bronspraktbagge	<i>Buprestis haemorrhoidalis</i>	NT	2 lågor
Timmertickgnagare	<i>Stagetus borealis</i>	NT	2
Granbarkgnagare	<i>Microbregma emarginata</i>	NT	2 träd
-	<i>Cryptophagus quercinus</i>	VU	20
-	<i>Xyletinus ater</i>	NT	1
Fiskgjuse	<i>Pandion haliaetus</i>		häckning
Nattskärre	<i>Caprimulgus europaeus</i>	VU	
Tjäder	<i>Tetrao urogallus</i>		
Tofsmes	<i>Parus cristatus</i>		

2.3.2 Geovetenskapliga/hydrologiska värden

Reservatet är småkuperat med ett flertal mindre höjder och dalsänkor. Ormsjöbergen är högsta punkt med sina cirka 100 m ö h och ligger ett trettiotal meter över Flensjön. Berg av olika gnejser dominerar kullarna och organiska jordarter mossarna. Den låglänta skogen växer på sandig-moig morän där inte mossar med organiska jordarter övertar. Ormsjön och Flensjön är näringsfattiga skogssjöar. Flensjön ingår i länsstyrelsens kalkningsprogram och här genomförs även biologisk återställning.

2.3.3 Kulturhistoriska värden

Ormsjöbergen är en skog som påverkats av störningar under en längre tid, vilket man bl.a. kan se på vidkroniga tallar som visar på en tidigare mer öppen skog. Gränsen mot inägomarken i sydvästra delen av reservatet ned mot sjön kan fortfarande skönjas i terrängen.

2.3.4 Bevarandevärden för friluftsliv

Med sin belägenhet vid norra sidan Flensjön på Mälarmården ligger reservatet i ett riktigt vildmarksområde. Det är dock svårt att nå hit från allmän väg och få besökare hittar i dag till dessa trakter. Flensjön besöks dock emellanåt av kanotister och skridskoåkare. Reservatet kan erbjuda besökarna på fina naturupplevelser med bland annat trolsk gammal tallskog.

2.4 Källförteckning

- Ahnlund, H., 2003. *Avgränsning samt skötsel förslag till Natura2000-områdena nr 504, Ormsjöbergen, samt nr 505, Varglyan-Långsjön*. Uppdrag, Länsstyrelsen i Södermanland.
- Dokumentation Hälleforsnäs. 1997. *Bruket - Arbetsplats och samhälle*. Hälleforsnäs.
- Nordin, A., Absconditella, 2002. *Lavinventering i godkända eller planerade natura 2000-områden i Södermanlands län*.
- *Natura 2000-objekt*, ID-nummer: SE 0220504
- Pro Natura, 2002. *Inventering av vedinsekter, mossor, svampar i Ormsjöbergen, Varglyan Långsjön, Vargmossarna, Bergshammar och Askholmen*. Uppdrag, Länsstyrelsen i Södermanland.
- Skogsvårdsstyrelsens *nyckelbiotopsinventering*, ID-nummer: 10G 2g 06, 10G 2h 02 (nyckelbiotoper)
- Sveriges Geologiska Undersökning, 1984. *Berggrundskarta över Södermanlands län*. Skala 1:250 000.
- Sveriges Geologiska Undersökning, 1987. *Jordartskartan*, 10G Eskilstuna SO. Skala 1: 50 000.
- Södermanlands hembygdsförbund. *Sörmlandsbygden 1988:1*. Årsbok. Femtiosjätte årgången. Nyköping.
- Wikars, L., 2002. *Vedinsekter och andra insekter i sex skogsområden i norra Södermanlands län*. Uppdrag, Länsstyrelsen i Södermanland.
- Åkerlund, Å. m.fl., 2002. *Projektet "Människan i det tidiga landskapet"*. Inventeringar i höglänta skogsområden i nordvästra Södermanland, sydöstra Närke och nordöstra Östergötland. Rapport. SAR Nr 8, 2002. Stockholm.

Historiska kartor m.m.

- Lantmäteriet. Redovisning nyttjanderättsandel i Floda skogsallmänning. Verkställt år 1713. Lantmätare: Erik Nilsson Agner. Floda socken akt: C16-6:1.
- Lantmäteriet i Nyköping. LMV Floda socken nr 148. Afmätning av sockensallmänningen fastställt år 1813.
- Häradskartan, 1904. Kartlagt år 1898-99.
- Ekonomiska kartan. Flygfotograferat år 1954 och färdigställt år 1956. Kartblad 10G2h, 10G2g.
- Flygfotografier från år 1946 och 1968.

PLANDEL

3. Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

Reservatet består endast av ett skötselområde där större delen av den produktiva skogen och skogsimpedimenten samt vattnet, lämnas för fri utveckling. Viss naturvårdande skötsel skall utföras för att efterlikna naturliga störningar som brand, speciellt med tanke på att gynna insektsfaunan. Detta gäller bland annat i den mogna tallskogen kring Ormsjön, där avsaknaden av döda träd är påtaglig. Det är viktigt att huggningsingreppen sker återkommande. Eventuellt kan även naturvårdsbränning bli aktuellt i framtiden om förutsättningarna finns. För detaljer kring skötseln se den mer detaljerade bevarandeplanen för Natura 2000-objektet samt Hans Ahnlunds sköselförslag från 2003. En omprövning av skötseln och resultaten som uppnåtts bör göras inom en 10-årsperiod.

Bevarandemål

- Utbredningen av västlig taiga är 42 ha (riktvärde)
- Utbredningen av skogbevuxen myr är 2 ha (riktvärde)
- Utbredningen av dystrofa sjöar och småvatten är 0,7 ha (riktvärde)
- Mängden död ved skall öka i omfattning till ca 30 döda träd/ha > 15 cm d.b.h. (gäller västlig taiga)

Skötselåtgärder

- Naturvårdande huggningsingrepp i mogen tallskog för att ge möjlighet till utveckling av grova tallar på bördigare marker. Överståndare lämnas kvar. Träden som gallras bort skall lämnas kvar i beståndet för att sakta förmultna.
- Naturvårdande huggningsingrepp kan även utföras för att öka solexponeringen in i bestånd för att gynna solälskande insekter.
- Nyskapande av död ved i hållmarkstallskogen. Skapa högstubbar och lågor samt skada enskilda tallar.

4. Friluftsliv

Beskrivning

Området ligger i en ostörd trakt och kan med sin orörda tallskog och belägenhet vid Flensjön ge besökande fina naturupplevelser. Besökande får cykla eller gå några kilometer in till reservatet då vägarna i området är privata. Inom reservatet kommer inte att märkas upp stigar utan folk får vistas på egen hand. En informationstavla kommer att sättas upp.

Bevarandemål

- En väl underhållen informationstavla med beskrivning av reservatet skall finnas (se skötselplanekartan)

Skötselåtgärder

- Uppsättning och underhåll av informationstavla.

5. Uppföljning

5.1 Uppföljning av bevarandemål

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs varje år för:

- Informationstavla

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs vart 12:e år för:

- Död ved

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs vart 24:e år för:

- Utbredning av naturtyper

5.2 Uppföljning av skötselåtgärder

Entreprenörer ansvarar för dokumentation av vilka åtgärder som genomförts och när de genomförts.

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker i slutet på varje år, de år då åtgärder genomförts.

6. Sammanfattning och prioritering av skötselåtgärder

Skötselåtgärd	När	Var	Prioritet	Finansiering
Naturvårdande huggningsingrepp	År 2005, senare vid behov	Utvalda platser i tallskogen	1	Reservatsanslag
Informationstavla	År 2005	Vid vändplan mitt inne i res.	1	Reservatsanslag
Uppföljning av skötselåtgärder	Efter åtgärd	Där åtgärden gjorts	1	Reservatsanslag
Uppföljning av bevarandemål	Tavla varje år. Övriga mål vart 12:e eller 24:e år		1	Reservatsanslag

7. Skötselplanekarta

